

Донецький національний університет імені Василя Стуса
Навчально-науковий інститут психології
Кафедра кризової та клінічної психології
СИЛАБУС

навчальної дисципліни «Психологічне консультування жертв насильства»

Кількість кредитів ЄКТС	5,5 кредитів ЄКТС
Період викладання	2 семестр
Рівень вищої освіти	другий
Спеціальність	053 Психологія
Освітня програма	«Реабілітаційна психологія в надзвичайних ситуаціях», «Клінічна психологія»
Викладач(і)	Афанасьєва Наталя Євгенівна, д. психол.наук, професор
Профайл викладача(ів)	https://scholar.google.com.ua/НаталяАфанасьєва
Доступ до матеріалів курсу	https://dnu.sharepoint.com/portals/
Контактна інформація	n.afanasieva@donnu.edu.ua

Анотація

ОК «Психологічне консультування жертв насильства» є вибіркоким навчальним курсом, спрямованим на формування у здобувачів вищої освіти компетентностей, необхідних для роботи з жертвами насильства. Курс забезпечує глибоке теоретичне розуміння природи насильства, його впливу на психіку та практичні навички консультування з урахуванням типів і форм насильства. Навчання передбачає розвиток навичок психологічної підтримки та використання ефективних методів терапії, згідно зі Стандартом спеціальності.

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у: формуванні знань, вмінь та навичок надання індивідуальної та групової допомоги жертвам насильства, зокрема через діагностику, консультування, психоедукацію та інші методи психологічної підтримки.

Набуті результати навчання та компетентності дозволять здобувачеві розв'язувати складні дослідницькі та прикладні задачі, впроваджувати інновації у сфері психологічної допомоги населенню за умов невизначеності умов і вимог (ІК).

Організація та оцінювання навчання визначена «Порядком оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та «Положенням про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса». Форми поточних і підсумкових контролів – розв'язання тестів, кейсів, прикладні завдання – спрямовані на засвоєння методів, методик і технік роботи з жертвами насильства. За результатами роботи протягом семестру здобувачеві надається можливість отримати 100 балів сумарно за всі види навчальної діяльності.

Організація навчання за дисципліною відбувається в наступних форматах: 1) аудиторні заняття (лекції, практичні); 2) самостійна робота здобувача під керівництвом викладача. Аудиторні заняття реалізуються відповідно до наступного календарного плану викладання дисципліни, конкретні дати відповідають розкладу занять і графіку навчального процесу.

Календарний план викладання дисципліни ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЖЕРТВ НАСИЛЬСТВА

Тиждень/ дата/ години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання для практикумів і СРС	Термін виконання (дата і час)	Мах кількість балів
Модуль 1. Теоретичні основи консультування жертв насильства (30 балів)					
1-й тиждень, 4 години	Вступ до курсу. Поняття насильства та його типологія	Лекція 1.		1-й тиждень	
2-й тиждень, 4 години	Психологічні наслідки насильства: травма, стрес, посттравматичний розлад	Лекція 2. Практичне 1	Методи діагностики посттравматичних станів	2-й тиждень	15
3-й тиждень, 4 години	Етапи психологічного консультування жертв насильства	Лекція 3.		3-й тиждень	
4-й тиждень, 4 години	Етичні аспекти роботи з жертвами насильства	Лекція 4. Практичне 2.	Обговорення кейсів: етичні дилеми	4-й тиждень	15
Модуль 2. Робота з різними формами насильства (30 балів)					
5-й тиждень, 4 години	Фізичне насильство: особливості психологічної допомоги	Лекція 5. Практичне 3		5-й тиждень	15
6-й тиждень, 4 години	Психологічне насильство: визначення, наслідки, підходи до консультування	Лекція 6. Практичне 6.	Методи стабілізації та першої психологічної допомоги	6-й тиждень	
7-й тиждень, 4 години	Сексуальне насильство: травматичні наслідки та спеціалізовані методи психологічної роботи	Лекція 7. Практичне 7		7-й тиждень	
8-й тиждень, 4 години	Економічне насильство: як консультувати постраждалих	Лекція 8 Практичне 4	Розробка індивідуального плану виходу з економічної залежності	8-й тиждень	15
Модуль 3. Специфіка роботи з різними категоріями клієнтів					
9-й тиждень, 4 години	Діти як жертви насильства: особливості роботи та взаємодія з опікунами	Лекція 9. Практичне 9		9-й тиждень	
10-й тиждень, 4 години	Підлітки: психологічна допомога у випадках булінгу та насильства	Лекція 10. Практичне 10	Допомога дітям та підліткам	10-й тиждень	
11-й тиждень, 4 години	Жінки як жертви домашнього насильства: підходи до консультування	Лекція 11. Практичне 11	Допомога жінкам-жертвам насильства	11-й тиждень	
12-й тиждень, 4 години	Літні люди як жертви насильства: специфіка консультування	Лекція 12. Практичне 12		12-й тиждень	

Модуль 4. Методи психологічного консультування жертв насильства (40 балів)					
13-й тиждень, 4 години	Використання когнітивно-поведінкової терапії у роботі з жертвами насильства	Лекція 13. Практичне 4	Робота з автоматичними думками та переконаннями	13-й тиждень	20
14-й тиждень, 4 години	Арт-терапія як метод роботи з травмами	Лекція 14. Практичне 14		14-й тиждень	
15-й тиждень, 4 години	Групова терапія для жертв насильства: переваги та виклики	Лекція 15. Практичне 15		15-й тиждень	
16-й тиждень, 4 години	Робота з тілесною пам'яттю: тілесно-орієнтована терапія	Лекція 16. Практичне 16		16-й тиждень	
17-й тиждень, 4 години 51 година	Профілактика вигорання у психологів-консультантів	Лекція 17. Практичне 6	Розробка індивідуального плану професійної самопідтримки	17-й тиждень	20
		Залік			100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Види робіт, що демонструють здобуті здобувачем вищої освіти результати навчання	Критерії оцінювання
Практичні заняття	Максимальний бал – 20 балів. Ієрархія отримання балів передбачає 5 рівнів: Високий (20-15 балів): завдання виконано вірно, здобувач має уявлення про теоретичні аспекти теми, володіє матеріалом, проявляє особисту ініціативу, ставить питання. Виконав завдання для самостійної роботи і презентував його. Середній(14-10 балів): Працює активно, але завдання для самостійної роботи не виконав, або виконав частково. Особливої ініціативи не проявляє Низький (9-5 балів): завдання виконано частково вірно, здобувач відповідає на питання, але ініціативу не проявляє. Самостійне завдання не виконане. Дуже низький (4-1 балів): здобувач був присутнім на практичному занятті, але не проявляв особливої активності. На питання відповідав за ініціативи викладача, самостійні завдання не виконував. Незадовільний (0 балів): завдання виконано невірно, здобувач не проявляє ініціативу, не відповідає на запитання.
Модульний контроль	Максимальна кількість балів – 30 балів 1 бал за кожен вірну відповідь (30 тестових завдань x 1 бал = 30 балів)

Схема оцінювання результатів навчальних досягнень

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою, що використовується в університеті	Оцінка за національною шкалою
A	100-90	5 (відмінно)/ зараховано
B	82-89	4 (добре)/ зараховано
C	75-81	4 (добре) / зараховано
D	67-74	3 (задовільно) / зараховано
E	60-66	3 (задовільно) / зараховано
FX	0-59	2 (незадовільно)/ незараховано

Здобувач вищої освіти отримує **100 балів** протягом семестру за: роботу на практичних заняттях (16 практичних * 2 бали = 32 б.); виконання самостійної роботи, яка презентується на занятті (48 б.); модульна контрольна робота (30 б.). Оцінювання результатів навчальних досягнень за навчальною дисципліною здобувачів вищої освіти здійснюється за критеріями, що впроваджені в університеті (таблиця 3.2). Загальна оцінка визначається як сума балів за всі виконані завдання.

Схема нарахування балів розроблена викладачем відповідно до Порядку оцінювання здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2021/02/poryadok-oczinuvannya-znan-zdobuvachiv-vyshhoyi-osvity.pdf>

Приклади тестових завдань

Тестове завдання 1: Одновибірковий тест

Який з наведених методів є найбільш ефективним для роботи із травматичними спогадами у жертв сексуального насильства?

1. Арт-терапія
2. Тілесно-орієнтована терапія
3. Когнітивно-поведінкова терапія
4. Психоедукація

Правильна відповідь: 3. Когнітивно-поведінкова терапія

Тестове завдання 2: Множинний вибір

Виберіть характеристики, що притаманні кризовому консультуванню жертв насильства:

1. Надається негайно після травматичної події
2. Містить тривалу психотерапію
3. Орієнтоване на стабілізацію емоційного стану
4. Використовує техніки активного слухання

Правильна відповідь: 1, 3, 4

Тестове завдання 3: Відкрите питання

Опишіть три ключові етапи роботи з жертвами психологічного насильства та наведіть приклади практичних технік, які можуть бути використані на кожному етапі.

Приклад завдань для практичної роботи

Практичне завдання 1. Аналіз кейсу

Мета: Навчитися ідентифікувати типи насильства та пропонувати відповідні методи роботи.

Завдання: ознайомтеся з описом кейсу: «Жінка 35 років повідомила, що її партнер постійно контролює її фінансові витрати, забороняє працювати та обмежує контакти з друзями».

Визначте тип насильства, якого зазнає клієнт.

Запропонуйте етапи консультування для цієї ситуації.

Розробіть рекомендації для клієнтки щодо подолання ситуації.

Очікуваний результат: здобувачі освіти визначають, що це економічне насильство, пропонують методи психоедукації та план поступового виходу з залежності.

Практичне завдання 2. Рольова гра

Мета: розвинути навички активного слухання та роботи з травматичними переконаннями.

Завдання: розділіться на групи: один здобувач виконує роль консультанта, інший — клієнта, який пережив психологічне насильство.

Консультант має: використати техніки активного слухання (відображення, перефразування, уточнення). Працювати із негативними переконаннями клієнта (наприклад, «я ніколи не зможу жити без кривдника»). Після завершення обговоріть, які техніки були ефективними, а що варто вдосконалити.

Очікуваний результат: здобувачі практикують емпатичне слухання та отримують зворотний зв'язок щодо своїх дій.

Практичне завдання 3. Розробка психоедукаційного буклету

Мета: Навчитися надавати інформаційну підтримку жертвам насильства.

Завдання: розробіть буклет для жертв насильства, який містить:

- Визначення різних форм насильства.
- Контактні дані служб підтримки (поліція, гарячі лінії, кризові центри).
- Короткі рекомендації для самодопомоги (дихальні техніки, контакти для допомоги).

Презентуйте буклет групі, обґрунтувавши вибір інформації та її формат.

Очікуваний результат: здобувачі створюють інформативний, практичний ресурс, що підвищує обізнаність жертв.

Орієнтовні питання до заліку (2 семестр)

1. Дайте визначення поняття «насильство» та наведіть його типологію.
2. Які існують форми фізичного насильства?
3. Назвіть ключові психологічні наслідки насильства.
4. Охарактеризуйте етапи консультування жертв насильства.
5. Які методи стабілізації емоційного стану використовуються при роботі з жертвами фізичного насильства?
6. У чому полягає специфіка консультування жертв психологічного насильства?
7. Як працювати з самооцінкою постраждалих?
8. Охарактеризуйте особливості роботи з жертвами сексуального насильства.
9. Що таке тілесно-орієнтована терапія?
10. Як групова терапія допомагає жертвам насильства?
11. Яке значення має арт-терапія у відновленні постраждалих?
12. Поясніть поняття «тілесна пам'ять» та її роль у роботі з жертвами насильства.
13. Що таке когнітивно-поведінкова терапія?
14. Як використовувати дихальні техніки для релаксації у жертв насильства?
15. У чому полягає роль етичних норм у консультуванні жертв насильства?
16. Які методи діагностики посттравматичних станів застосовуються у психологічному консультуванні?
17. Наведіть приклади ефективних технік роботи із травмою.
18. Які основні принципи організації групової терапії для жертв насильства?
19. Що таке психоедукація, і як її використовують при роботі з постраждалими?
20. Які види насильства найчастіше трапляються в сімейних стосунках?
21. Охарактеризуйте основні форми допомоги жертвам економічного насильства.
22. Як працювати із залежністю постраждалих від агресора?
23. Що таке синдром «вивченої безпорадності»?
24. Як формувати індивідуальний підхід до жертв насильства?
25. Які існують методики оцінки рівня стресу у постраждалих?
26. Як взаємодіяти з дітьми, які зазнали насильства?

27. Назвіть ефективні способи взаємодії із жертвами булінгу.
28. Яка роль професійної підтримки у відновленні постраждалих?
29. Як розробляти індивідуальні плани роботи з жертвами насильства?
30. Що таке кризове консультування?
31. Як працювати з емоційним вигоранням у фахівців, які консультують жертв насильства?
32. У чому полягає значення першої психологічної допомоги?
33. Як уникнути ретравматизації клієнтів під час консультування?
34. Які техніки активного слухання важливі у роботі з жертвами насильства?
35. У чому особливості консультування літніх людей, які зазнали насильства?
36. Як працювати із травматичними переконаннями клієнтів?
37. Які групи ризику найчастіше стають жертвами насильства?
38. Як оцінювати ефективність консультування жертв насильства?
39. Що таке стратегії самодопомоги, і як їх навчати клієнтів?
40. Які профілактичні заходи важливі для запобігання насильству?

Політика щодо дедлайнів та перескладання.

Завдання для самостійної роботи з кожної теми виконуються протягом тижня до наступного практичного завдання, за невчасне виконання кількість балів зменшується.

Здобувачі, які навчаються за індивідуальним графіком повинні здавати завдання відповідно до узгодженого графіку очно, або за допомогою Microsoft Teams, Outlook, Moodle.

Виконання завдання із порушенням дедлайну без поважних причин зменшує оцінку з теми на 25 % за кожен повний тиждень затримки.

Дотримання вимог академічної доброчесності

Відповідно до Закону України «Про освіту» академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Дотримання академічної доброчесності передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації. Основні засади дотримання академічної доброчесності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса відображено за покликанням <https://drive.google.com/drive/folders/1pbDJWc1Rgz0x-rwRTLLeunp-WuJ7i7Ny>; <https://www.donnu.edu.ua/uk/komisiya-z-pitan-akademichnoyi-dobrochesnosti-ta-korporativnoyi-etiki/>

Список рекомендованих джерел

Основна література

1. Гриценко Т. І. Травма та її психологічні наслідки: методи діагностики та корекції. Київ: Видавництво НаУКМА, 2019.
2. Зайцева О. В. Психологічна допомога жертвам насильства: методичний посібник для практичних психологів. Львів: Світ, 2020.

3. Іванова Н. М. Сучасні підходи до консультування осіб, що постраждали від насильства. Харків: Основа, 2021.
4. Карпенко В. О. Психологія кризи: теорія і практика роботи з постраждалими. Київ: Ранок, 2018.
5. Козлова О. С. Емоційна регуляція у посттравматичних станах: методичні рекомендації. Одеса: Південна зоря, 2019.
6. Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум. Упор. Т. Р. браніцька, Л. О. Матохнюк, О. М. Шпортун. Вінниця, Вид-во КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти», 2022.
7. Шебанова В.І. Практики консультування та терапії в кризових ситуаціях: навчально-методичні рекомендації. Херсон: Вид-во ПП Вишемирський В.С., 2017.

Додаткова література

8. Бойчук Л. Г. (2022). Особливості надання психологічної допомоги жертвам домашнього насильства. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологія*, 22(2), 78–85.
9. Гончаренко І. П. (2021). Групова терапія для жертв насильства: переваги та обмеження. *Психологічний журнал*, 16(4), 56–63.
10. Дмитренко С. В. (2020). Тілесно-орієнтована терапія у роботі з жертвами сексуального насильства. *Актуальні проблеми психології*, 14(3), 44–52.
11. Мельник К. О. (2022). Використання когнітивно-поведінкової терапії у подоланні посттравматичних станів. *Практична психологія та соціальна робота*, 10(1), 32–39.
12. Шевченко О. Л. (2019). Психоедукація як інструмент допомоги постраждалим від насильства. *Проблеми сучасної психології*, 8(6), 25–31.

Законодавчі документи

11. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (№2229-VIII). Прийнятий 07.12.2017. Електронний ресурс.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку взаємодії суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» (№658). Прийнята 22.08.2018.

Інтернет-ресурси

13. ГО «Ла Страда-Україна». (2023). *Методичні рекомендації для психологів у роботі з жертвами насильства*. Електронний ресурс.
14. Національна гаряча лінія з попередження насильства. Інформаційні матеріали. Електронний ресурс.
15. ЮНІСЕФ Україна. (2022). *Психологічна підтримка дітей, які зазнали насильства*. Електронний ресурс.

Викладач

Наталя АФАНАСЬЄВА

В.о. завідувача кафедри

Оксана СОЛОВЕЙ-ЛАГОДА

Гарант освітньої програми

Катерина ВАСЮК

Керівник спеціальності

Вікторія ОВЕРЧУК